

9. Полянський А. О. Правові гарантії реалізації та захисту прав спортсменів України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. 2011. Вип. 17. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/97e4a240-ca04-46a2-ad39-dde8d411bc32/content>

10. Туряниця О. О. Конституційно-правове регулювання професійного спорту в Україні : дис. ... д-ра філософ. за спец. 081 «Право» / ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2022. 194 с.

11. Писарева М. В. Правове регулювання трудової діяльності спортсменів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2014. 210 с.

УДК 347.73

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-02-19

Резнік А. Б.
адвокат

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМИ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Реформування податкового законодавства, та реагування законодавця на сучасні виклики будуть ефективними лише, якщо побудовані на закладених принципах оподаткування, тобто на тих основних керівних ідеях, які визначають нацятки податкової системи в Україні. Сучасна концепція реформування податкового законодавства висуває на порядок денний питання щодо дослідження сучасних принципів оподаткування, як засад побудови податкової системи держави, та обґрунтування вдосконалення системи принципів оподаткування в національному законодавстві. Мета статті полягає у дослідженні системи основоположних принципів податкового права, на яких повинна бути побудована податкова системи України. В статті досліджено поняття принципів податкового права та суміжних понять, проаналізовано основні принципи сучасної системи податкового права в Україні. Автором зроблено висновок про відсутність загальної системи принципів податкового права. Автором визначено необхідність обґрунтування та побудови загальної системи принципів податкового права, необхідність узгодження принципів між собою, а також необхідність закріплення в податковому законодавстві докринально визначених принципів податкового права, які б враховували також міжнародний досвід побудови системи принципів податкового права

Ключові слова: реформування податкового законодавства, принципи податкового права, принципи оподаткування, доктрина податкового права, податкова політика.

Reforming tax legislation and the legislator's response to modern challenges will be effective only if they are based on the established principles of taxation, i.e. on the basic guiding ideas that determine the foundations of the tax system in Ukraine. The modern concept of reforming tax legislation puts on the agenda the issue of studying modern taxation principles as the basis for building the tax system of the state and justifying the improvement of the system of taxation principles in national legislation. This paper is aimed to study the system of fundamental principles of tax law on which the tax system of Ukraine should be built. The paper examines the

concept of tax law principles and related concepts, and analyses the basic principles of the current tax law system in Ukraine. The author concludes that there is no general system of tax law principles. The author identifies the need to substantiate and build a general system of tax law principles, the need to coordinate the principles with each other, and the need to strengthen the pre-critically defined principles of tax law which would also take into account international experience in building a system of tax law principles in tax legislation.

Key words: tax law reforming, tax law principles, principles of taxation, tax law doctrine, and tax policy.

Постановка питання. Здійснення цілеспрямованої та виваженої політики у сфері оподаткування є головною умовою економічного та соціального розвитку суспільства, адже саме податки є основним методом формування доходів держави. Можна без перебільшення відзначити, що з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту нації. З іншого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних та фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання зачіпає не тільки інтереси кожного суб'єкта господарювання і громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп.

Кабінетом Міністрів України 27 грудня 2023 року було схвалено національну Стратегію доходів до 2030 року, яка своїми положеннями передбачає процес реформування податкового законодавства України. Цей процес відбувається в складних для країни умовах економічної кризи та умов воєнного стану в країні, що фактично позбавляє законодавця права на помилку, адже не виважені та необґрунтовані рішення в податковій сфері можуть призвести до невивірених наслідків. Реформування податкового законодавства, та реагування законодавця на сучасні виклики будуть ефективними лише, якщо побудовані на закладених принципах податкового права, тобто на тих основних керівних ідеях, які визначають начатки податкової системи в Україні. Завдання, яке постає перед державою щодо вдосконалення податкової системи починається саме з визначення основоположних принципів, а також визначення на скільки вони є доцільними та аргументованими, адже за допомогою принципів можливе створення стабільного законодавства, належне правозастосування, впливають на формування правосвідомості [1].

Аналіз наукової літератури. Питання принципів оподаткування було предметом ґрунтовних досліджень багатьох вчених, зокрема: І. Бабін, О. Башняк, Р. Браславський, М. Кучерявенко, О. Музика-Стефанчук, В.Л. Форсюк, Н. Пришва та інші. Проте сучасна концепція реформування податкового законодавства висуває на порядок денний питання щодо дослідження сучасних принципів оподаткування, як засад побудови податкової системи держави, та обґрунтування вдосконалення системи принципів оподаткування в національному законодавстві

Мета статті полягає у дослідженні системи основоположних принципів податкового права, на яких повинна бути побудована податкова системи України.

Виклад основного матеріалу. Принципи оподаткування – розроблене на наукових засадах зведення догматичних, раціоналістичних, етичних і нормативних положень стосовно функціонування податкової системи. Принципи оподаткування фактично являють собою певний неформальний кодекс поведінки всіх учасників податкового процесу, який має бути обов'язковий для виконання як для осіб, які сплачують податки, так і для

державних органів влади, які стягують такі податки. Принципи – це стандарти податкової системи, провідні керівні ідеї на яких базується податкова політика держави та розробляються системи оподаткування. Принципи завжди будуть побудовані на суспільних ідеалах, пануючих у суспільстві, а також в процесі існування принципів, вони отримують зміни змістовного характеру у зв'язку з тими змінами, які відбуваються в суспільстві. Призначення принципів полягає в узгодженні двох основних вимог до податкової системи: задоволення фіскальних потреб держави при врахуванні інтересів платників податків. Тому наукове обґрунтування принципів оподаткування виходить із задач виконання державних функцій і впливу податків на економічну діяльність. [2, с. 70].

На сьогодні існують різні наукові підходи щодо визначення та класифікації принципів оподаткування і принципів системи оподаткування, зокрема в наукових працях відображаються такі поняття як “принципи оподаткування”, “принципи податкового законодавства”, “принципи податкового права” та інші, що спонукає до аналізу і вивчення цього питання.

Зазначені поняття є суміжними, проте мають і певні відмінності. Так, Р.Г. Браславський, аналізуючі ці поняття відзначив, що “принципи оподаткування” є економічними за своєю суттю і є підґрунтям побудови системи податкового права, яка буде дієвою, якщо вони знайдуть своє відображення у правовому вираженні, тобто в “принципах податкового права”, які будуть дієвими якщо вони будуть закріплені в “принципах податкового законодавства” [3, с. 60]. Варто наголосити, що відсутність закріплення принципів фінансового права, стабільне існування ринку та економічного обороту взагалі не можливо [4, с. 307].

Р.Г. Браславський також надав визначення поняття “принципи оподаткування”, згідно якого принципи оподаткування - це вихідні положення, які мають економічну та правову природу, як встановлюють “основні та надімперативні вимоги до встановлення та функціонування системи оподаткування” [3, с. 385].

М.В. Кармаліта надав визначення принципів податкового права як системи “вихідних засад, які забезпечують баланс у процесі реалізації суб’єктами податкового права приватного та публічного інтересу” [5, с. 58].

На думку М.П. Кучерявенка, принципи податкової системи відображають співвідношення, взаємозв’язок елементів податкової системи (податків, зборів, митних зборів). У широкому розумінні під принципами податкової системи розуміється вся їх сукупність, яка регулює оподаткування. До таких принципів відносяться: простота нарахування окремих податків; відсутність дублювання; простота і економічність збору податків; стабільність, пропорційність податкових зборів послугам, які надаються державою; прийнятний розмір загального податкового тиску. [6, с. 104]. Р.Г. Браславський підкреслює, ані доктрина податкового права, ані сучасне податкове законодавства не відображають повністю наявну систему принципів податкового права [3, с. 17].

Період, коли у XVIII ст. формувались основи сучасного поняття про державу, характеризувався активною розробкою проблем теорії та практики оподаткування. Саме в цей час теорія оподаткування була створена її основоположником, шотландським економістом і філософом А. Смітом. В його праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» [7, с. 386] були викладені основні принципи оптимального оподаткування, які не втратили свого значення і до нашого часу, а навіть більше того, з моменту заснування цієї теорії, ці принципи знайшли свого відображення в податковому

законодавстві і на сьогодні залишають основою побудови податкової системи. Вони описані автором у чотирьох основних правилах:

1. Справедливість – стверджує загальність оподаткування і рівномірність його розподілу відповідно до доходів;
2. Визначеність – коли час оплати податку, спосіб і сума платежу повинні бути з точністю і заздалегідь відомі платнику і не залежати від суб'єктивних факторів;
3. Зручність - тобто кожен податок повинен стягуватись у такий час і такий спосіб, які найбільш зручні для платника;
4. Економія (раціональність) – коли будь-який податок повинен стягуватися таким чином, щоб із доходів платника вилучалось якомога менше понад те, що надходить до державної скарбниці.

Найбільш вдале групування принципів оподаткування було зроблене А.Вагнером, який не просто визначив та класифікував основні принципи, а надав їм нового концептуального характеру, відокремивши теоретичні засади оподаткування від практичних міркувань техніки справляння податків. Керуючись теорією колективних потреб, на першу позицію в оподаткуванні він поставив принципи достатності та еластичності. Саме завдяки цьому, принципи оподаткування стали системою, що враховувала інтереси не лише платника податків, але й держави з пріоритетом останньої. Тобто, перед оподаткуванням постало завдання збалансування інтересів держави та платників податків, яке і в сучасних умовах є ключовою проблемою формування податкової політики будь-якої держави світу. А. Вагнер систематизував принципи оподаткування в чотири окремі групи [8, с.18]:

Перша група: фінансові принципи, серед яких достатність та еластичність (рухомість) обкладення.

Друга група: народногосподарські принципи – належний вибір джерела обкладання, тобто правильна комбінація різних податків у таку систему, яка б зважала на наслідки і умови їх перекладення.

Третя група: етичні принципи, принципи справедливості – загальність оподаткування та рівність (відповідність податків доходам).

І нарешті, четверта група відображала сукупність адміністративно-технічних правил чи принципів податкового управління – визначеність обкладання, зручність сплати податку та максимальне зменшення витрат на стягнення.

Як видно з наведеної класифікації, принципи справедливості, А. Вагнер ставив не на головне місце в запропонованій системі. Їх реалізація вважалась автором доцільною в межах, які надають фінансові принципи в їх сукупності. Тобто, слід підкреслити важливість не лише достатності, але й рухомості (еластичності) обкладання, що відображає здатність адаптуватися до державних потреб. Взагалі принцип справедливості в оподаткуванні тлумачиться по-різному. Одні вважають справедливим, коли всі платники, незалежно від рівня їхніх доходів, сплачують податки за однією ставкою (пропорційне оподаткування). Інші вбачають справедливість в тому, щоб більші податки сплачували споживачі більшої кількості безплатних або пільгових благ, створених за рахунок податків.

Найбільш виваженою здається точка зору, згідно з якою справедливість в оподаткуванні досягається тоді, коли платники, що отримують більші доходи,

сплачують і більші податки (прогресивне оподаткування), а платники, однакові в усіх аспектах, що стосуються оподаткування, оподатковуються за одними правилами.

М. П. Кучерявенко визначає наступні, принципи побудови податкової системи:

1. Принцип рівного податкового тягаря (нейтральність, універсальність) – передбачає загальнообов’язкову сплату податків і рівність всіх платників перед податковим законом. Цей принцип сформульований Конституцією України і впливає з неї безпосередньо. У сфері податкових відносин даний принцип означає, що не допускається встановлення додаткових, а також підвищених за ставками податків в залежності від форми власності, організаційно-правової форми підприємницької діяльності, місцезнаходження платника податків та інших підстав, дискримінаційного характеру. Цей принцип часто визначається в спеціальній літературі як принцип нейтральності оподаткування; відповідно до якого кожний платник податків без будь-яких виключень зобов’язаний сплатити встановлені законом податки та збори.

2. Принцип стабільності. Передбачає стабільність на двох рівнях: для платник, де він зникає, пристосовується до податкових важелів, знаходить найбільш вигідне застосування своїм здібностям і засобам; для податкового органу, коли створюються чіткі механізми обліку, контролю, досконалі форми документації, інструкції тощо.

Практично як відображення принципу стабільності розглядається принцип гнучкості, хоча іноді їх характеризують як взаємовиключні принципи. Однозначно стабільний, незмінний податок в результаті призведе до диспропорції. Він повинен змінюватися під впливом економічної ситуації, що складається, а іноді і стимулювати її розвиток, тому гнучке поводження податкового механізму – одна із умов стабільності податку взагалі. Здається, що стабільність має стосуватися основних ознак податку, гнучкість – додаткових.

3. Принцип рівності. Суть цього принципу включає декілька складових:

а) безпосередня рівність всіх платників податків, яка ставить їх в однакове положення по відношенню до податкового пресу;

б) рівновага – дія податкових важелів, яка підтримує структуру економіки, співвідношення підрозділів, галузей у взаємозв’язку, що виключає диспропорцію, забезпечує поступовий, збалансований розвиток;

в) рівнонапруженість – особливість податків всієї національної податкової системи, за якої однаковий за напругою тиск (не плутати з рівним тиском) діє на всі складові елементи об’єкту оподаткування. Важливо забезпечити не рівний, а саме рівнонапружений тиск. Зміст цього полягає в тому, щоб зробити перевід окремих елементів однієї із частин вартості (наприклад, заробітної плати чи доходів) в іншу (матеріальні затрати), так як це і є одним із каналів ухилення від оподаткування. Рівний тиск у цьому випадку неможливо використовувати, оскільки різні елементи вартості по-різному приймають участь у створенні нової вартості. Рівнонапружений тиск підірве стимули до росту виробництва.

4. Принцип цілісності передбачає використання цілісної системи податкових важелів, які чинять рівний тиск на всі об’єкти оподаткування. При переході від одного важеля до другого необхідно перестроюватися не тільки платнику, але й податковому органу, а якщо виходити з принципу цілісності податкової системи, то і іншим видам податків, удосконалювати документальне забезпечення.

5. Принцип єдиної мети передбачає формування бюджетів у розмірах, які забезпечують можливість задоволення основних державних потреб.

6. Принцип межі податкового тиску означає встановлення раціонального податкового тиску на платника, при якому зберігались би стимули для росту виробництва і діяльності платника податку.

7. Принцип раціонального об'єднання прямих та посередніх податків передбачає як з'єднання механізму прямого та посереднього оподаткування (необхідно враховувати, що посередні податки більш привабливі в розумінні нарахування, оплати, але це не означає, що оподаткування повинно передбачати нахил в бік обмеження споживання), так і впорядкування співвідношення прямих та посередніх податків.

8. Принцип поділу податків за рівнем компетенції органів державної влади означає закріплення за конкретними органами повноважень у сфері встановлення, зміни або відміни податків, зборів тощо. [6, с. 104-107]

На сьогодні принципи побудови системи оподаткування в Україні закріплені у ст. 4 Податкового кодексу України. Згідно зазначених положень Податкового кодексу України принципами системи оподаткування в Україні визначені: принцип загальності оподаткування; принцип рівності платників податків та заборони дискримінації; принцип невідворотності настання відповідальності згідно законодавства; принцип визнання рішень платників правомірними у разі наявності суперечливого законодавства; принцип фіскальної достатності, які є необхідними для здійснення збалансованих витрат бюджету; принцип соціальної справедливості; принцип економічності оподаткування; принцип нейтральності оподаткування; принцип стабільності; принцип рівномірності та зручності сплати; принцип єдиного підходу для встановлення податків. [9]

Проте варто відзначити, що дані принципи не несуть вичерпного характеру. Частина принципів існують лише на рівні правової доктрини податкового права, проте, як зазначає О. Лукашев, доктринальні засади податкового права безпосередньо впливають на зміст норм податкового права, в тому числі при прийнятті та вдосконаленні норм податкового права [10, с. 79]. Також відображення принципів податкового права та їх формулювання відбувається в процесі правозастосування в судових рішеннях, які не мають законодавчого визначення, проте вони включені до системи принципів податкового права. [5, с. 61].

Так, наприклад М.В. Кармаліта зазначає, в правозастосовчій практиці існує принцип балансу приватного та публічного інтересу, який передбачає максимальне врахування інтересів кожної окремої особи, із поєднанням того, щоб ці інтереси не порушували інтересів суспільства, а інтерес держави не порушував права і свободи кожної окремої особи. [5, с. 62]. К.Д. Янішевська, згадує принцип податкової таємниці, який проявляється в наявності у правовідносинах таємної інформації, яка не може перебувати в загальному доступі [11, с. 78], який також прямо не закріплений податковим законодавством.

У момент запровадження, зміни або скасування податків та зборів законодавець зобов'язаний враховувати чинні принципи національного та міжнародного права. [1] Р. Гаврилюк, П. Пацурівський, відзначають також важливість гармонізації принципів податкового права України із принципами податкового законодавства ЄС. [12]

В контексті врахування міжнародних принципів оподаткування, заслуговує на увагу зведення принципів оподаткування, розроблене експертами з Гарвардського університету (США) У. Хассі та Д. Любіком згідно Міжнародної податкової програми ООН і включене в так званий «Світовий податковий кодекс». [13, с.1] Останній передбачає такі принципи конструювання та функціонування національних податкових систем: 1) єдиний постійний податковий кодекс без окремих законів про податки; 2) відмова від протекційних

фіскальних заходів як умова інтеграції в світову економіку; 3) відмова від податкових пільг та звільнень від податків, заміна їх у разі необхідності субсидіями виробникам або споживачам; 4) врахування національних особливостей; 5) орієнтація прибуткового податку з фізичних осіб більше на соціальну справедливість, ніж на мету одержання доходів; 6) врахування фактора інфляції. Водночас, автори «Світового податкового кодексу» попереджають: «Розробка й написання законів є тільки прелюдія до головного в податковій реформі – розвитку ефективного адміністрування. Наявність чесної та високо компетентної податкової адміністрації – абсолютна необхідність. Структура повноважень податкової адміністрації має бути встановлена в законодавчому порядку, але саме втілення цієї структури в реальність у кінцевому підсумку визначає успіх податкової реформи».[13, с.11]

Основними принципами ЄС, які повинні бути враховані при побудові податкової системи, на сьогодні повинні бути: 1) Принцип нейтральності, який забезпечує оптимальний розподіл доходів виробництва і забезпечує справедливість між учасниками податкових правовідносин, зменшує дискримінацію; 2) принцип ефективності – передбачає оптимальне встановлення адміністративних витрат для суб'єктів оподаткування та держави; 3) принцип визначеності та простоти, який інтерпретується як зрозумілість для платників податків; 4) принцип ефективності та справедливості, що передбачає сплату визначеної суми податку у визначений час із уникненням подвійного оподаткування; 5) а також принцип гнучкості, який би передбачав можливості податкової системи пристосовуватись до зовнішніх чинників. [14]

Зовнішні чинники, зокрема поява цифрових технологій, економічна криза, причинена пандемією, актуалізують принцип гнучкості, який змушує приймати рішення щодо зміни податкової політики. Так, на Європейському круглому столі з промисловості було надо рекомендації щодо принципів оподаткування, які є актуальними при побудові податкової політики, це: принцип передбачуваності податкових систем, покращення податкового адміністрування, підтримка інновацій, побудова ефективної податкової політики тощо. [15]

Ефективне оподаткування є одним з головних питань міжнародного співробітництва та на часі залишається актуальним питання реформування міжнародного податкового співробітництва. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 22 грудня 2023 року щодо сприяння інклюзивному та ефективному міжнародному співробітництву в сфері оподаткування, якою було наголошено щодо необхідності посилення міжнародного співробітництва питань у сфері оподаткування та необхідність затвердження нової конвенції ООН з міжнародного співробітництва податкової сфери [16]. Зазначеною резолюцією також було підкреслено необхідність забезпечення податкових систем на засадах гнучкості правового регулювання, а також врегулювання питань цифровізації та глобалізації економіки.

Висновки. Враховуючи викладене, варто підсумувати, що побудова податкової системи являє собою постійний пошук актуальних рішень вдосконалення податкового законодавства, яке було б дієвим механізмом для врегулювання податкових правовідносин. Реформування податкової системи повинно відбуватись на засадах загальноновизнаних принципів податкового права. Сучасні принципи податкової системи є результатом надбань багатьох поколінь учених і практиків, які мають бути осмислені та обґрунтовані за всім наявним переліком. Наявність значної кількості принципів потребує постійного пошуку

компромiсу мiж окремими принципами та пристосування їх до навколишнiх чинникiв, якi впливають на суспiльнi вiдносини та економiчну систему.

Питання системи принципiв податкового права потребує продовження наукового пошуку та визначення загальної системи принципiв податкового права, яка повинна знайти своє вiдображення в сучаснiй системi податкового законодавства з врахуванням сучасних принципiв правової доктрини податкового права та принципiв, якi встановлюються при правозастосовчiй практицi.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хатнюк Н. С. Система податкових правовiдносин: проблеми теорiї та практики правового забезпечення: монографiя. Київ, 2018. 464 с.
2. Андрущенко В.Л. Фiнансова думка Заходу в ХХ столiттi: Теоретична концептуалiзацiя i наукова проблематика державних фiнансiв. Львiв. 2000. с. 305
3. Браславський Р.Г. Принципи податкового права України: дис.... доктора юррид. наук./Нацiональний юридичний унiверситет iменi Ярослава Мудрого. Запорiзький нацiональний унiверситет. Запорiжжя. 2019. 453 с.
4. Мiщенко Л.В. Фiнансово-правовi принципи у правовому регулюваннi господарських вiдносин в Україні. Харкiвський нацiональний унiверситет внутрiшнiх справ: 25 рокiв досвiду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.): Збiрник тез доповiдей на мiжнароднiй науково-практичнiй конференцiї (22 листопада 2019 року). Харкiв, 2019. 547 с.
5. Кармалiта М.В. Принципи податкового права як прояв балансу приватного та публiчного iнтересу. Право та державне управлiння. № 1. Том 1. 2020 р. С. 56-62
6. Кучерявенко Н.П. Налоговое право: Учебник. Харьков. 2001. 584 с.
7. Смит А. Дослiдження про природу та причини добробуту нацiй/ Пер. з англ. Книга 5. Про прибутки правителя або держави. 2001. с. 594
8. Попова Ю.В. Класичнi принципи оподаткування - основа для формування принципiв оподаткування малого бiзнесу. Формування ринкових вiдносин в Україні. 2006. №11. С. 18-23
9. Податковий кодекс України: Закон України вiд 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
10. Лукашев О. Доктрина податкового права i нормотворчiсть у сферi оподаткування. Право України. № 4. 2020. с. 71-82
11. Янiшевська К.Д. Принципи дiяльностi податкового агента як суб'єкта податкових правовiдносин. Правовi горизонти. 2017. Вип. 4 (17). С. 75-80
12. Гаврилук Р., Пацуркiвський П. Принципи гармонiзацiї податкового права ЄС. Зовнiшня торгiвля: економiка, фiнанси, право. 2024. № 1. С. 37-50
13. Хасси У.М., Любик Д.С. Мировое налогообложение. Основы Мирового налогового кодекса / Пер. с англ. – Кембридж: Гарвардский университет, 1992. 280 с.
14. Fundamental principles of taxation. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/addressing-the-tax-challenges-of-the-digital-economy/fundamental-principles-of-taxation_9789264218789-5-en;jsessionid=vnLXq9E63wsCvXCv5_LBNxcQUIso0CDooOIMkDMz.ip-10-240-5-58
15. Principles for a competitive Europe in the field of taxation: Expert paper.2021. URL: <https://ert.eu/wp-content/uploads/2021/06/ERT-Expert-Paper-Principles-for-a-competitive-Europe-in-the-field-of-taxation.pdf>

16. Promotion of inclusive and effective international tax cooperation at the United Nations - A/RES/78/230. URL: <https://financing.desa.un.org/document/promotion-inclusive-and-effective-international-tax-cooperation-united-nations-ares78230>

УДК УДК: 349.2:342.77(477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-02-20

Скляр М.

магістр права, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Стаття досліджує проблему захисту трудових прав працівників в умовах воєнного стану, зосереджуючись на досвіді України. Аналізуються законодавчі зміни, спрямовані на забезпечення гнучкості для роботодавців в умовах воєнної економіки, та їх вплив на права працівників. Розглядаються нові форми трудових відносин, ризики порушень трудових прав та механізми їх захисту. Особлива увага приділяється ролі міжнародних трудових стандартів у формуванні національного законодавства та практичним аспектам їх впровадження в кризових умовах. Досліджуються проблеми балансу між економічною необхідністю та соціальним захистом, а також виклики, пов'язані з фрагментацією міжнародного управління в надзвичайних ситуаціях. На основі аналізу пропонуються рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання трудових відносин у період воєнного стану, з урахуванням необхідності захисту фундаментальних прав працівників та адаптації до нових економічних реалій.

Ключові слова: трудові права, воєнний стан, трудове законодавство, міжнародні стандарти праці, гнучкість ринку праці, захист працівників, надзвичайні ситуації, трудові відносини, правове регулювання, Україна.

The article examines the problem of protecting the labor rights of workers under martial law, focusing on the experience of Ukraine. Legislative changes aimed at providing flexibility for employers in the war economy and their impact on workers' rights are analyzed. New forms of labor relations, risks of violations of labor rights and mechanisms of their protection are considered. Special attention is paid to the role of international labor standards in the formation of national legislation and the practical aspects of their implementation in crisis conditions. The problems of the balance between economic necessity and social protection are explored, as well as the challenges associated with the fragmentation of international emergency management. Based on the analysis, recommendations are offered to improve the legal regulation of labor relations during the martial law period, taking into account the need to protect the fundamental rights of employees and adapt to new economic realities.

Keywords: labor rights, martial law, labor legislation, international labor standards, flexibility of the labor market, protection of workers, emergency situations, labor relations, legal regulation, Ukraine.